

Creació Radiofònica (20461)

Pla Docent

Jordi Beltran i Pastor

jorge.beltran@upf.edu & Jaume Piqué i Abadal

jaume.pique@upf.edu

2013

Índex

1	Les dades de l'assignatura	2
2	L'assignatura	3
2.1	Una proposta sobre ficció radiofònica	3
2.2	Qüestions generals de l'assignatura	4
3	Les competències	4
4	Els continguts	5
4.1	Les sessions de tècnica	6
4.2	Les sessions de producció	6
4.3	Sessions «extra» d'estudi	8
5	Metodologia	8
5.1	Altres aspectes pedagògics	9
6	Avaluació	9
6.1	L'assistència a classe	9
6.2	La qualificació	10
6.2.1	La qualificació de les sessions de producció	10
6.2.2	La qualificació de les sessions de tècniques	11
6.3	Recuperació de l'assignatura	12
6.3.1	Activitats per a la recuperació	12
7	Bibliografia	13

8 Calendari	14
--------------------	-----------

A Propostes anteriors	15
------------------------------	-----------

1 Les dades de l'assignatura

Titulació: Grau en Comunicació Audiovisual

Curs: 2012-2013

Trimestre: tercer trimestre

Nombre de crèdits ECTS: 3 crèdits

Hores de dedicació de l'estudiant: 75 hores

Llengua de docència: català

Professorat: Jordi Beltran & Jaume Piqué

Atenció a l'estudiant: despatx: 53.916

Jaume Piqué: dilluns, de 18 a 19 hores

Jordi Beltran: divendres, amb cita prèvia.

2 L'assignatura

2.1 Una proposta sobre ficció radiofònica

Cada any, l'assignatura **Creació Radiofònica** planteja un projecte diferent¹. El projecte sorgeix d'una constatació a partir de la qual es genera una pregunta.

Es pot constatar l'interès que genera la ficció televisiva. La premsa edita suplementos amb informacions de l'activitat en el sector i els *magazines* radiofònics han incorporat col·laboracions d'experts en el sector la producció televisiva.

Les sèries de televisió es comercialitzen fora dels canals televisius en format dvd, com va passar amb les pel·lícules de cinema quan van aparèixer els reproductors domèstics de vídeo. No cal, però, anar a un videoclub per trobar la sèrie del moment. Els dvd de les ficcions televisives de moda es troben fins i tot en les prestatgeries dels grans centres comercials. (I aviat, també a les gasolineres!)

La producció de ficció s'ha regularitzat. En els darrers anys, les cadenes públiques nacionals de Catalunya i d'Espanya han fet una aposta decidida per la ficció a la ràdio i es pot afirmar que se n'ha regularitzat la producció. És destacable també la presència d'espais de ficció en emissores locals, una fenomen que mereix atenció per la continuïtat d'alguns d'aquests projectes. Finalment, existeixen també algunes productores, segells, que editen discs digitals amb lectures d'obres literàries clàssiques o amb recitacions de textos d'autors i autores i autors consagrats.

Feta aquesta constatació ens preguntem:

Quines serien les característiques d'una sèrie radiofònica de ficció
per a una audiència avesada als estils i als ritmes
de les sèries contemporànies de ficció televisiva?

Enguany, proposem a l'alumnat de l'assignatura **Creació Radiofònica** produir una sèrie de ficció radiofònica, amb un ritme, un estil i unes temàtiques de caracteritzin el que podria definir-se com a ficció jove contemporània.

¹En l'Annex d'aquest document hi trobareu una descripció de dos projectes desenvolupats en edicions anteriors del curs **Creació Radiofònica**.

2.2 Qüestions generals de l'assignatura

Creació Radiofònica és una assignatura optativa oferta als alumnes del segon cicle (tercer i quart curs) del Grau en Comunicació Social. L'assignatura forma part, que forma part de les matèries incloses en l'itinerari de graduació en *Direcció i Realització Audiovisual*.

L'assignatura **Creació Radiofònica** és continuació de l'assignatura obligatòria del primer cicle del Grau. Fonaments de Creació Radiofònica L'estudiant ha d'haver aprovat Fonaments de Creació Radiofònica per matricular-se a la nova assignatura, o bé acreditar uns coneixements essencials del mitjà equivalents.

En aquest curs l'estudiant posarà en pràctica tècniques de realització radiofònica de nivell mig i de nivell mig avançat a partir de la creació i producció d'un format de ficció seriada per a la ràdio.

En acabar el curs, l'estudiant ha d'haver adquirit les habilitats necessàries per desenvolupar professionalment les tasques pròpies d'una productora/tor radiofònic, tal com aquest terme es fa servir a la ràdio en el món anglosaxó: la persona responsable de la creació, la direcció i/o la realització de continguts d'àudio que tenen com a canal prioritari d'emissió la ràdio, però també els nous formats de distribució a través d'Internet.

Dir també que s'encoratge l'alumnat a establir relacions de contingut amb les assignatures del Grau com Estructura de la comunicació social, Cultura digital, Tecnologia de l'audiovisual, Comunicació publicitària, Art contemporani, Història dels gèneres audiovisuals, Taller de so, Guió, Narrativa Audiovisual i Muntatge Audiovisual.

3 Les competències

En les diverses fases de l'assignatura l'alumnat tindrà l'ocasió de desenvolupar algunes de les competències instrumentals, sistèmiques, interpersonals i específiques que esmentem a continuació.

- Competències instrumentals
 - Coneixements de la professió.
 - Capacitat d'organitzar i de planificar.

- Capacitat d'escolta estructural (analítica).
- Capacitat d'expressió oral (locució) i escrita (guió) en la pròpia llengua.
- Habilitat en el maneig d'eines multimèdia (edició d'àudio)
- Competències sistèmiques
 - Capacitat de generar idees
 - Capacitat d'aplicar els coneixements en la pràctica.
 - Disseny i gestió de projectes
 - Interès en els processos de millora
- Competències interpersonals
 - Treball en equip.
 - Capacitat de mostrar i generar interès.
 - Empatia cap els altres.
- Competències específiques
 - Conèixer i utilitzar el vocabulari propi de la professió.
 - Aprofundir en les característiques de la ràdio com a mitjà de comunicació a través de la representació d'espais i del temps.
 - Planificar processos de producció radiofònica
 - Conèixer i fer servir formats de guió de ficció en ràdio.
 - Conèixer i aplicar les tècniques avançades de realització radiofònica.
 - Conèixer i aplicar les tècniques d'edició i tractament de so.
 - Conèixer i aplicar principis de muntatge musical.
 - Conèixer i aplicar principis de creació d'un ambient sonor.

4 Els continguts

En l'assignatura **Creació Radiofònica** d'enguany coneixerem els processos de creació i realització d'espais de ficció radiofònica. El curs té dos eixos de treball:

1. Sessions de tècnica, o teòriques. L'aprenentatge i pràctica de tècniques de realització orientades a la producció d'espais radiofònics de ficció.
2. Sessions de producció. La creació i realització d'una sèrie de ficció.

4.1 Les sessions de tècnica

Correspon a les classes de dilluns.

Són sessions guiades pel professor Jaume Piqué.

En cada sessió es proposen algunes audicions que serviran d'exemple sobre el tema del dia.

En acabar la sessió l'alumna haurà de realitzar un exercici breu en que es posa en practica els continguts de la sessió.

Paral·lelament, i a mida que avança el curs, l'alumnat ha de mostrar com aplica aquests coneixements teòrics en la realització d'una sèrie de ficció. I aquest és el segon eix de treball.

Els continguts d'aquesta sessions s'agrupen en els temes següents:

- El format de guió radiofònic de ficció
- Tècniques per representar el moviment en la ficció radiofònica (*Stereo Blocking*)
- L'efecte en l'oient de les figures de muntatge radiofònic
- ODARE: el què funciona en el guió radiofònic
- ACTING: la direcció d'un enregistrament d'espai dramàtic en semi-directe
- Sons puntuals i ambients: aspectes de realització
- Músiques i atmosferes: usos narratius
- Indicadors i escala per a la valoració d'una obra de ficció radiofònica
- Recursos

Algunes temes es desenvolupen en dues sessions. D'altres, de forma continuada.

4.2 Les sessions de producció

Corresponen a les classes dels divendres.

Són sessions guiades pel professor Jordi Beltran.

Setmana a setmana, i en grups de cinc persones, cadascun dels grups desenvoluparà una sèrie de ficció: el desenvolupament de les històries, la planificació de la producció, i l'enregistrament a l'estudi de diversos capítols.

Les sèries hauran de poder ser emeses per ràdio. Des del primer moment, però, cal idear extensions de la història per a altres plataformes de difusió.

De cada proposta de ficció se n'ha de realitzar tres capítols. És possible fer-ne més, però o és tracta de produir un nombre elevat de capítols, sinó de dotar a cada sèrie d'un argument solid, equilibrat, coherent, i un estil propi, diferenciat.

Així, la proposta inicial que es planteja enguany als estudiants és:

Quines serien les característiques d'una sèrie radiofònica de ficció
(GÈNERE)

per a una audiència avesada als estils i als ritmes (AUDIÈNCIA
de les sèries contemporànies de ficció televisiva ? (ESTIL)

A partir de la pregunta inicial es despleguen nous interrogants:

- Quines histories s'hi explicarien?
- Quins serien els patrons de tall estètic amb que es realitzarien aquestes peces de ficció sonora?
- En un entorn comunicatiu multiplataforma, quina extensió tindrien aquestes històries en alguns mitjans?
- Com es promocionaria la sèrie?

En cadascuna de les sessions de producció cada grup ha de presentar les seves aportacions sobre:

- La ficció radiofònica.
La història principal, concebuda per a la ràdio.
- Les extensions de la ficció.
Els desenvolupaments de la història principal que s'articularen a través de mitjans digitals alternatius.
- La promoció de la sèrie.
L'estratègia de presentació de la sèrie a una audiència específica.

A l'apartat sobre Metodologia i al d'Avaluació hi trobareu altres detalls que complementen la informació sobre els continguts de l'assignatura.

4.3 Sessions «extra» d'estudi

Durant el curs, d'acord amb els criteris dels professors i de les necessitats de cada grup d'estudiants, es podrà optar a unes sessions d'estudi extraordinàries fora dels horaris del calendari de l'assignatura per a l'enregistrament dels capítols de la sèrie.

L'alumnat accepta que:

- no poden coincidir amb els horaris d'altres assignatures dels estudiants del grup que sol·liciti l'hora de pràctica;
- s'han de comunicar al professorat;
- la no utilització de les reserves realitzades pot comportar alguna penalització en la qualificació final del curs.

5 Metodologia

Creació Radiofònica segueix una metodologia d'aprenentatge basada en la gestió de projecte. Definim projecte com un procés planificat per a l'assoliment d'un resultat en unes condicions establertes des d'un inici. El procés del projecte consisteix en la realització ordenada d'una sèrie d'activitats. Hi ha activitats que es realitzen seqüència i d'altres paral·lelament o simultània.

El projecte consisteix en produir -idear i realitzar- una sèrie radiofònica de ficció. El treball es fa en equip. Hi ha diversos equips i cadascun treballa un projecte diferent, tant pel que fa al gènere de la sèrie -intriga, comèdia de situació, etc- com en l'estil.

En la realització de cada capítol de la sèrie:

1. Elaborar una proposta.
2. Redactar un guió.
3. Seleccionar unes veus.
4. Definir una elements sonors: musiques, creació d'ambient.
5. Enregistrar les veus i muntar els elements musicals i sonors.
6. Avaluar el resultat.

Una vegada complert un cicle, el procés s'inicia de nou. I així tantes vegades com capítols tingui la sèrie de ficció que l'alumnat s'ha compromès a produir.

El cicle de realització del projecte es repeteix per a cada nou capítol. Aquesta possibilitat de **fer i refer facilita la consolidació dels conceptes i dels processos**.

5.1 Altres aspectes pedagògics

Produir un espai de ficció radiofònica implica uns coneixements i habilitats complementaris als dels programes en directe basats en converses i entrevistes, els populars *magazines*. El format de *magazine* resulta òptim per a introduir l'alumnat en les tècniques bàsiques de la realització radiofònica.

En els programes en directe, d'actualitat o musicals, el lloc d'emissió és l'estudi, en general. Els protagonistes no interpreten, són elles i ells mateixos. El temps és el present, el moment del dia on ens trobem. En els formats de ficció els personatges són veus que interpreten, el temps d'allò que se'ns explica pot ser el present, el passat o un futur, proper o llunyà. L'espai no és l'estudi des d'on ens parlen les veus, sinó el lloc on se suposa que es troben els personatges de la història. **El format de ficció implica l'aprenentatge de tècniques de realització radiofòniques d'un nivell mig i mig avançat.**

D'alta banda, pensem visualment, però el muntatge radiofònic és sonor. És exclusivament a través del sonor que l'oient crea les imatges mentals que se suggereixen en la història. La representació radiofònica té lloc en el "teatre de la ment" de l'oient. La ràdio és pura imaginació.

La característica acústica ² del mitjà posa en qüestió formes de pensament visual fruit de la nostra interacció quotidiana en el món. **ens planteja qüestions sobre la jerarquia dels sentits en la nostra percepció del món.**

6 Avaluació

6.1 L'assistència a classe

L'assignatura **Creació Radiofònica** és presencial. De les 75 hores de treball de l'estudiant (3 Crèdits ECTS) n'hi ha 40 de presencials, quatre hores

²Per acústic ens referim al fet de percebre un so sense que tinguem un referent visual de la font que el produeix. A la ràdio no veiem a les persones que parlen ni els d'objectes implicats en la representació radiofònica. Només en captem la seva expressió sonora.

en dues sessions setmanals durant deu setmanes, que fan un total de 20 sessions presencials.

Es considera que no es pot aprovar l'assignatura si l'alumna no ha assistit a un número mínim de sessions. L'alumna haurà de poder justificar haver assistit a un mínim de 15 de les 20 sessions del curs. En cas l'alumna tingui un número superior a les cinc faltes d'assistència sense justificació acceptada, la qualificació serà de NO PRESENTAT. L'alumna NO PRESENTAT no té dret a la Recuperació de l'assignatura, segons l'acord de Facultat instaurat aquest curs 2012-2013.

En el cas d'estudiants en situacions especials verificables el professorat decidirà com ha de realitzar el seguiment de l'assignatura i els requisits de l'avaluació. Els casos especials verificables que es consideren són els d'estudiants que realitzen una estada Erasmus en una Universitat de l'estranger o estudiants adscrits al programa d'esport d'alta competició de la UPF, i no cap altre.

6.2 La qualificació

La qualificació final és la suma de les qualificacions dels dos tipus de sessions del curs: les sessions de tècniques i les de producció. En la Taula 1 s'hi especifica el valor de les diverses seccions del curs.

Avaluació Final	
La sèrie	50%
Les tècniques	10%
Examen	40%
Total	100

Taula 1: Puntuació per seccions de curs

6.2.1 La qualificació de les sessions de producció

La qualificació del treball realitzat en les sessions de producció representa el 50% de la nota final.

El que s'espera és produir una sèrie amb:

- interpretacions creïble,
- una realització tècnica impecable
- un argument (guió) eficaç i que mantingui l'interès de qui escolta
- un estil propi i diferenciat
- coherència argumental i d'estil entre els diversos capítols.

En la valoració de cada espai es tindrà també presents:

- les veus seleccionades
- les musiques
- els ambients (els espais)
- els sfx
- les perspectives sonores
- l'encadenament dels diversos elements: no és el mateix un tall, que una fosa que un encadenat.

Tot i que sol ser una qualificació de grup, pot haver-hi diferències de nota entre els membres d'un mateix grup. Aquestes diferències es donen quan el professorat detecta irregularitats entre els membres del grup alhora de realitzar les diverses tasques encomanades. Un altre motiu que provoca diferències de notes entre els membres d'un mateix grup és la irregularitat en l'assistència a classe.

6.2.2 La qualificació de les sessions de tècniques

El 50% restant correspon a les sessions de tècniques, o teòriques: un 10% s'obté a partir del treball continuat a l'Aula. i el 40% com a resultat d'un examen final.

L'examen

La data de l'examen serà és el 21 de juny del 2013. Consistirà en respondre 5 preguntes teòriques, un anàlisi breu i una activitat similar a les que s'hauran realitzat a l'Aula al llarg del curs. En la Taula 2 s'hi especifica el valor de les diverses parts de l'examen final.

Examen	
Preguntes de teoria	15%
Anàlisi	10%
Cas pràctic	15%
Total	40

Taula 2: Puntuació de les diverses proves

6.3 Recuperació de l'assignatura

La recuperació de l'assignatura tindrà lloc entre el 15 i el 26 de juliol

D'acord amb l'article 11.2 de la normativa acadèmica de grau, queden exclosos del procés de recuperació els alumnes aprovats (amb una qualificació igual o superior a 5) i els NO PRESENTAT en la convocatòria regular.

Els estudiants que hagin demanat la renúncia a l'avaluació perdran el dret a recuperació.

El professorat establirà:

- els requisits mínims de realització de les activitats avaluables per poder optar a la recuperació.
- quines activitats avaluables de recuperació han de realitzar els estudiants en funció d'aquelles que no hagin superat en l'avaluació ordinària.

6.3.1 Activitats per a la recuperació

La recuperació de l'assignatura **Creació Radiofònica** té tres parts.

1. Teoria
2. Anàlisi
3. Pràctica

L'alumnat disposarà de dues hores per realitzar la part teòrica i d'anàlisi. Després d'un descans, l'alumnat disposarà de dues hores més per realitzar la part pràctica: la realització en directe d'un capítol d'un espai dramàtic: una hora per a l'enregistrament del guió i una hora pel muntatge final.

En la Taula 3 s'hi especifica els valors dels diversos treballs de recuperació de l'assignatura.

Prova de recuperació	
Preguntes de teoria	40%
Anàlisi	20%
Cas pràctic	40%
Total	100

Taula 3: Puntuació de les diverses proves

Recuperació: entre el 15 i el 26 de juliol

7 Bibliografia

Referències

- [1] Emma Rodero, Ficción radiofónica
- [2] Pedro Barea, Teatro de los sonidos, sonidos del teatro
- [3] Virginia Guarinos, Géneros ficcionales radiofónicos
- [4] Vincent McInnerny, Writing for radio.
- [5] Tim Crook, Radio Drama: theory and practice.
- [6] Alan Beck, Radio-Acting

Recursos digitals

Ficción Sonora

<http://www.rtve.es/radio/ficcion-sonora/>

Portal de la corporació RTVE sobre la producció de ficció radiofònica.

Writers Room

<http://www.bbc.co.uk/writersroom/>

Portal de la BBC sobre la producció d'espais de ficció de ràdio i televisió.

Això és dramàtic

<http://www.catradio.cat/programa/1372/Aixo-es-dramatic>

Portal de Catalunya Ràdios sobre la producció de ficció.

Portal lingüístic "Es a dir!"

<http://esadir.cat>

El portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CC-MA) és un recurs excel·lent per a locucions.

8 Calendari

Docència: del 8 d'abril al 14 de juny del 2013

Horaris de sessions d'aula:

Dilluns, de 19:30 a 21:30

Divendres, de 16:30 a 18:30

Espais: edifici Tallers

54.041 (Aula de post-producció d'àudio)

54.034 (Estudi de post-producció: sala de control)

54.035 (Estudi de post-producció: locutori)

Examen: 21 de juny del 2013

Horari. 16:00 a 18:00 hores

Lloc: Aula 54.041 i Estudi de post-producció d'àudio (54.034/35).

Recuperació: entre el 15 i el 26 de juliol

Appendices

A Propostes anteriors

En aquest annex presenten de dos projectes desenvolupats en edicions anteriors del curs **Creació Radiofònica**.

ÍndexFM

ÍndexFM és el nom d'una emissora fictícia que s'adreça a una audiència jove, de vida urbana, que s'interessa per l'actualitat musical, el cinema, els llibres, l'art, la moda, etc.

L'emissora va néixer com a resultat d'una pregunta: "Com seria una emissora per aa joves a l'estil de les radio-fórmules ³, però amb continguts culturals?"

El contingut central de l'emissora gira al voltant de la música que es complementa amb càpsules temàtiques. La producció de les diverses càpsules segueix un estil de producció diferent de l'habitual en les informacions d'actualitat.

La informació es vehicula a través d'estratègies pròpies d'altres ggèneres: el reportatge, la ficció, el documental... Els elements sonors no són un complement de la informació, sinó parts amb les quals es construeix l'argument informatiu de la càpsula.

Els estudiants van desenvolupar aquest format de ràdio. El resultat final va ser un compactat de programació amb mostres dels diversos continguts, musicals i culturals, així com de la continuïtat de l'emissora⁴.

PDF, Propostes de Futur

El curs 2012-2013 es va viure com un moment de crisi. En un entorn general de desconcert ens varem fer una pregunta: quins són els anhels, les inquietuds i les esperances dels estudiants universitaris avui? Com traduiríem

³Per radio-formula cal entendre un model de programació, i no un model de contingut. Hi ha radio-fórmules musicals i també hi ha radio-formules informatives (els canals de Notícies).

⁴El projecte **ÍndexFM** va ser guardonat en la Tercera Edició del *Certamen Open Radio de Creativitat Radiofònica* celebrat al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona l'any 2005

aquestes anhels, inquietuds i esperances en un programa de ràdio? Així va sorgir **PDF Propostes de Futur**.

Els estudiants van desenvolupar espais d'una hora amb quatre tipus de continguts: música, reportatges, entrevistes i declaracions ("vox-pop"). Un centenar d'estudiants universitaris responien tres preguntes sobre quin era el seu moment actual i quina imaginaven que seria la seva situació d'aquí a cinc anys, es a dir, dos o tres anys després que haguessin acabat els seus estudis.

El resultat final va ser una programació de nou hores de ràdio, sis hores de programes enregistrats i tres d'emissió en directe. **Propostes de Futur** es va emetre per "UPF Ràdio" (emissió en *streaming* d'àudio directe) el dia 19 de maig coincidint amb la celebració a la nostra Universitat dels actes amb motiu de la Diada de Sant Jordi, el dia del llibre. Paral·lelament a l'emissió, un grup de tres alumnes -Caretà, Casadevall i Martínez- varen organitzar una marató d'escriptura, "Jam it" pel mateix dia.